

ARCHEOLOGIA TECHNICA 31/2020

ISSN 1805-7241

<http://archeologiatechnica.cz>

KLIKATÁ CIHLÁŘSKÁ PEC V UHERČICÍCH

Petr Holub

Dostupné online:

<http://archeologiatechnica.cz/node/361>

Citace článku:

Holub, P. 2020: Klikatá cihlářská pec v Uherčicích. Archeologia technica 31, 65-71.

Archeologia technica

Archeologia technica je odborným recenzovaným periodikem předkládajícím příspěvky spojené se „zkoumáním výrobních objektů a technologií archeologickými metodami“, průmyslovou archeologií i praktickými experimenty. Rádi bychom poskytovali prostor, kde by mohli autoři publikovat své články a diskutovat o problematice, jež je spjatá s archeologickými výzkumy technických a technologických zařízení, dokumentací a záchranou průmyslového dědictví a mohli čtenáře seznámit s výsledky praktických experimentů prováděných v rekonstrukcích starých výrobních zařízení. Kromě obsáhlejších příspěvků jsou přijímány též kratší zprávy o vybraných výrobních objektech, výrobních technologiích z nejrůznějších časových období, ale i dalších tematicky souvisejících aktivitách.

Třicáté prvé číslo Archeologie techniky se drží obvyklého členění kladoucího důraz na staré železářství – začíná pokusem o úvod do problematiky častých nálezů doprovázejících doklady produkce železa raného středověku – dyzen. Dalším textem s tematikou železa je článek Michala Hlavici a Patricka Bárty nahlížející na problematiku a zejména účel velkomoravských sekyrovitých železných hřiven; pohledem praktického experimentu příkládajícího váhu názoru, že se nejednalo o pouhé železné polotovary. Další metalurgický, tentokrát nezelezný, příspěvek dodali Matěj Kmošek a Rudolf Procházka, kteří se zabývali materiálovými analýzami předmětů z nálezového souboru z přelomu středověku a novověku v Brně – Pekařské ulici. S metalurgií je těsně spjata produkce dřevěného uhlí. Té jsou věnovány dvě texty – obecnější platnosti Václava Matouška a Jiřího Woitsche, postihující problém studia uhlířských plošin (milířišť, uhlířských placů) na příkladu realizovaných multidisciplinárních výzkumů z území západních a středních Čech, a druhý zaměřený na rekonstrukci dřevinné skladby lesního porostu na základě antrakologické analýzy uhlíků pocházejících z milířišť malého území uvnitř Moravského krasu (Pavel Peška). Uhlířská i železářská část tohoto čísla našeho časopisu by byla obsáhlejší, ale tak jako všechny oblasti společenského života i tu naši nepřiznivě zasáhl letošní zvláštní rok „Vařeného čínského netopýra“.

Výrobu stavebních hmot zastupuje příspěvek Petra Holuba všímající si cihlářské pece v Uherčicích. Pro náš časopis je poměrně nezvyklá problematika zpracování usní. Jindřich Figura předkládá výsledky dlouhodobých experimentů v oblasti rekonstrukce a funkční analýzy středověkých předmětů zhotovených z tohoto materiálu a seznamuje nás i s detaily souboru středověkých usní z pražského Nového Města. Úpravu potravin letos reprezentuje předběžná zpráva o nálezů potravinářské pece z Brna – Římského náměstí od Václava Kolaříka, Lenky Sedláčkové a Davida Merty. Obsah čísla doplňuje krátká zpráva o dění v experimentálním (nejen) železářském okrsku na Staré huti u Adamova v roce 2020.

Další informace pro autory jsou uvedeny na webu Technického muzea v Brně www.tmbрно.cz. Doporučili bychom Vaší pozornosti i stránky www.starahut.com, kde je možné nalézt jak starší publikace Archeologia technica ve formátu pdf, tak informace o akcích pořádaných Technickým muzeem v Brně na poli starého železářství. A v neposlední řadě web tohoto periodika i tradiční stejnojmenné odborné konference, jehož adresa zní archeologiatechnica.cz.

**Za redakční radu
Ondřej Merta**

Obsah

Dyzny raně středověkých železářských pecí <i>Ondřej Merta</i>	3
Příspěvek experimentální produkce velkomoravských sekyrovitých hřiven k pochopení jejich funkce v raně středověké ekonomice <i>Michal Hlavica, Patrick Bárta, Ondřej Merta</i>	15
Materiálové analýzy neželezných kovů z přelomu středověku a novověku na příkladu nálezů z Brna – Pekařské ulice <i>Matěj Kmošek, Rudolf Procházka</i>	28
Historické uhlířské plošiny – právem či neprávem opomíjené památky? <i>Václav Matoušek, Jiří Woitsch</i>	42
Rekonstrukce dřevinné skladby lesních porostů NPR Habrůvecká bučina pomocí antrakologické analýzy uhlíků z bývalých milířů <i>Pavel Peška</i>	58
Klikatá cihlářská pec v Uherčicích <i>Petr Holub</i>	65
Středověké technologie zpracování usní <i>Jindřich Figura</i>	72
Potravinářská (?) pec z Brna – Orlí ulice (předběžná zpráva) <i>Václav Kolařík, Lenka Sedláčková, David Merta</i>	88
Stará huť u Adamova v září 2020 <i>Dominik Talla</i>	91

KLIKATÁ CIHLÁŘSKÁ PEC V UHERČICÍCH

Petr Holub

Cihlářská pec na katastru Korolupy byla provozována správou uherčického panství jako panská cihelna. V současné poloze je až druhou cihelnou na panství, starší pec stávala za panskou sýpkou. Ve 30. letech 20. století zde byla vystavěna nová cihlářská pec s kontinuálním provozem, tzv. klikatá pec. Příspěvek pojednává o dějinách cihlářství v Uherčicích v 19. a v první polovině 20. století.

Klíčová slova: cihelna – pec – Uherčice – klikatá pec – panství

THE ZIG ZAG BRICK KILN IN UHERČICE

The brick kiln in the Korolupy cadastre was operated by the administration of the Uherčice estate as a manorial brickyard. In its current position, it is only the second brickyard on the estate; the older kiln stood behind the manorial granary. In the 1930s, a new brick kiln with continuous operation, the so-called zigzag kiln, was built here. The article deals with the history of bricklaying in Uherčice in the 19th and in the first half of the 20th century.

KeyWords: brickyard – kiln – Uherčice – zigzag kiln – estate

V areálu bývalé cihelny na hranici katastru Uherčic a Korolupy je dodnes dochována cihlářská pec s komínem, vystavěná roku 1933. Pec sloužila Uherčické panské cihelně, která se sem přestěhovala roku 1898 z polohy při Vratěnském potoce za panskou sýpkou. Původní pec v nové cihelně byla konstruována jako sdružená o dvou komorách. A právě její komín byl po zbourání periodické pece ve 30. letech použit pro nově vystavěnou pec kontinuální. Jednalo se o typ pece klikaté o sedmi komorách. Pec byla v provozu pouze krátce, do druhé světové války, po níž již provoz uherčické cihelny nebyl nikdy obnoven.

Průmyslová revoluce 19. století přinesla nové prvky do řady výrobních odvětví. V cihlářství se ovšem tradice ruční výroby udržela dlouho, často až do 1. poloviny 20. století, a to zejména u menších cihlen panských či obecních. Progres zažívaly v závěru 19. století zejména podnikatelské záměry budování velkých cihlen na okrajích rozvíjejících se sídelních aglomerací velkých měst. V současné době je v ČR registrováno devět objektů cihlen jako kulturní památka. Mnohé, dříve prohlášené cihelny, již svoji památkovou ochranu ztratily a dnes jsou zbourány. Mezi odbornou i laickou veřejností panuje obecné povědomí o existenci kontinuálních kruhových pecí, kterých se na našem území dochovalo relativně

velké množství. Šest z nich je i prohlášeno za kulturní památku. Další tři prohlášené pece jsou typickými představiteli kategorie pecí žárových, tedy technologicky nejjednodušších zařízení, které se využívají v cihlářské výrobě.

Klikatá cihlářská pec je zařízením fungujícím, podobně jako pec kruhová, na principu kontinuálního provozu. Obecně však lze říci, že je vhodná pro menší objem výroby, úspornější na provoz a ekonomicky výhodnější ve věcech výstavby. Tyto pece vyžadují také mnohem méně stavebního prostoru. Podle cihlářských příruček počátku 20. století je použití klikaté pece (německy Zig-zag Ofen) výhodné při malých denních výkonech pece, kdy šířka topné komory nedosahuje ani dvou metrů, takže by, v případě výstavby pece kruhové, bylo znemožněno navážení zboží na vozíku. Zde lze s naváženým zbožím přijet vozíkem až přímo k čelu vsázky, což u klasických kruhových pecí, kde by se muselo s vozíkem po vjezdu zatočit v pravém úhlu, není možné. Tyto klikaté kruhové pece lze použít i ve velkých provozech, topný kanál může dosahovat šířky až 2,5 metru. Při velké rychlosti plamene jsou v takové peci také velmi náročné pracovní podmínky, protože systém topných komor neumožňuje dostatečné chladnutí obvodových stěn, a tím zvyšuje nároky na pracovníky při vyvážce a navážce zboží.

DĚJINY UHERČICKÉHO CIHLÁŘSTVÍ V 19. STOLETÍ

Uherčická panská cihelna představovala poměrně svižně reagující podnik a akceptovala mnohé technologické novinky. Původní cihelna byla situována ve zcela jiném místě, a to v prostoru na levém břehu Vratěnského potoka za uherčickou panskou sýpkou. V roce 1790 je v ní mimo byt cihláře evidováno šest kusů forem na cihly a čtyři na střešní krytiny. Dva cihlářské stoly byly obsluhovány pouhým jedním trakařem, vodu pak dopravovali ve čtyřech putnách na vodu. Z výčtu vybavení zaujme ještě položka Stein Stempel – snad kolek pro značení cihel (MZA F19, 9941). Roku 1834 disponovala cihelna dvěma cihlářskými stoly, dvěma formami na cihly, čtyřmi formami na obloukové a ploché střešní krytiny a jednou na dlaždice. Roku 1835 byla pořízena ještě forma na půdovky z tvrdého dřeva. Jak v závěru 18., tak i v první polovině 19. století jsou v soupisech vybavení cihelny uvedeny dvě měřice na vápno, musíme tedy uvažovat, že společně s cihlami byl pálen i vápenec (MZA F19, 9966). Materiál se dopravoval na čtyřech trakařích a voda se nosila ve třech putnách. Inventáře ze závěru 19. století, které ještě cihelnu evidují, v ní uvádí byt cihláře a byt dělníka, který by pověřen těžbou hlíny v hlínšti. Veškeré vybavení cihelny i s cihlářskou pecí, u níž je přímo zmíněno 22 střešních větracích otvorů, jimiž se odváděl vzduch, bylo z inventářů odepsáno roku 1896. Na základě popisu lze soudit, že se jednalo o jednoduchou německou pec. Již v závěru 19. století je uváděna v archiváliích panství nová dvoukomorová pec při Klampferově mlýnu. Jednalo se patrně o nějakou z forem sdružené pece. Cihelna musela začít svoji činnost někdy kolem roku 1896, popis pece z té doby však v inventářích chybí. Cihlářská pec o dvou komorách je uvedena jako nová až v inventáři roku 1898, stejně jako ubikace dělnictva. V inventářích panství z počátku 20. století je pec popsána jako dvoukomorová s potřebným osazením dvířky topeniště a popelníku, budova byla vybavena zimními okenicemi, aby mohla výroba pokračovat i ve zhoršených klimatických podmínkách. Proud vzduchu do cihlářských pecí byl regulován dvanácti šoupěmi na přívod vzduchu a veden byl třemi plechovými rourami, rošty topeniště sestávaly ze šesti částí, vždy po dvanácti tyčích, z nichž roku 1908 byly tři již dožilé a došlo k výměně, takže od té doby byly nové rošty sestaveny ze dvanácti kusů. Další výměna dvanácti kusů roštů proběhla roku 1914. V topeništích bylo také osazeno šest šamotových desek, patrně jako překladů na třiceti nosnících se šestnácti, později dvaceti čtyřmi kotevními šrouby.¹ Oheň byl regulován pohrabáči a k dispozici byla nástěnná lampa, která se roku 1913 rozbila, byla odepsána a další nebyla již pořízena. Kontrola výpalu v pecích byla prováděna z půdy nad pecemi pomocí dvanácti uzavíratelných pozorovacích otvorů. Odtud také vedly dveře přímo do dílny na výrobu střešních tašek. Vstupy do komína byly v každé komoře uzavírány dvěma ocelovými, popř. litinovými zvony, kterými bylo možné regulovat tah. Mimo to byly kouřové kanály vybaveny ještě litinovými šoupěmi. Komín cihelny byl vybaven šedesáti stoupacími železy o váze 118 kilogramů, není však známo, zda byly umístěny vně nebo uvnitř komína. Prostor

pecí byl vůči svahu vymezen patnáct metrů dlouhou opěrnou zdí. K vybavení cihelny dále patřila kvalitní železná pumpa se zásobníkem vody, přímo na pracovišti pak dřevěný záchod. Roku 1911 byla zřízena malá místní dráha, jež ulehčila dopravu hlíny z hlínště a cihel do pecních komor. Délka dráhy byla 130 metrů a měla železné koleje pojené na dubové pražce. Zajímavostí jsou dvě přenosná pole kolejíště, která zajistila možnost vjezdu drahou až do pece, a zjednodušila tak navážení a vyvážení cihel. Doprava, zejména v případě potřeby překonání převýšení, byla realizována výtahem s navijákem,² ke kterému inventář uvádí sedm zatěžovacích kamenů s drážkou. Pro ubytování cihlářů bylo v cihelně zřízeno šest bytů. Cihlářská otevřená kolna byla 16 metrů dlouhá a 4 metry široká, k tomu byla k dispozici ještě jedna sušící kolna. Cihelna disponovala v počátcích třemi, později – minimálně od roku 1900, sedmi cihlářskými stoly a různým počtem forem, z nichž jeden kus byl určen k výrobě výžlabků (Grandziegel), tři kusy pro klínové cihly (Keilziegel – snad cihly pro uzavírání kleneb?), 58 kusů pro obloukové střešní krytiny (Hohlziegel), osm kusů železných forem na výrobu plochých střešních tašek³ a dva kusy forem na dlaždice. Původních osm dřevěných forem na výrobu zdících cihel, které byly zpevněny okováním plechem, bylo roku 1905 již natolik vysloužilých, že byly nahrazeny šesti kusy plechových forem na výrobu zdících cihel. Stejně tak byly v roce 1906 vyřazeny již příliš opotřeбенé schody, které sloužily k výjezdu na cihlářské stoly. Pro dopravu cihel sloužilo deset kovaných trakačů, voda byla přinášena v putnách, kterých v roce 1904 bylo v cihelně až 26, zatímco k roku 1910 pouze třináct. Pro zpracování hlíny sloužily dřevěné boxy na hlínu, různé nástroje (krumpáče, motyky) a síta na písek. Surové cihly ve fázi sušení před narovnáním do sloh mohly být v případě nepříznivého počasí chráněny 24 přenosnými krycími stříškami krytými šindelem a deset kusů týchž z desek (MZA F19, 9997, 9998, 9999, 10000). Již od roku 1895 je ve výbavě cihelny taktéž popisována první mechanizace výroby v podobě lisu na drenážní trubky.⁴

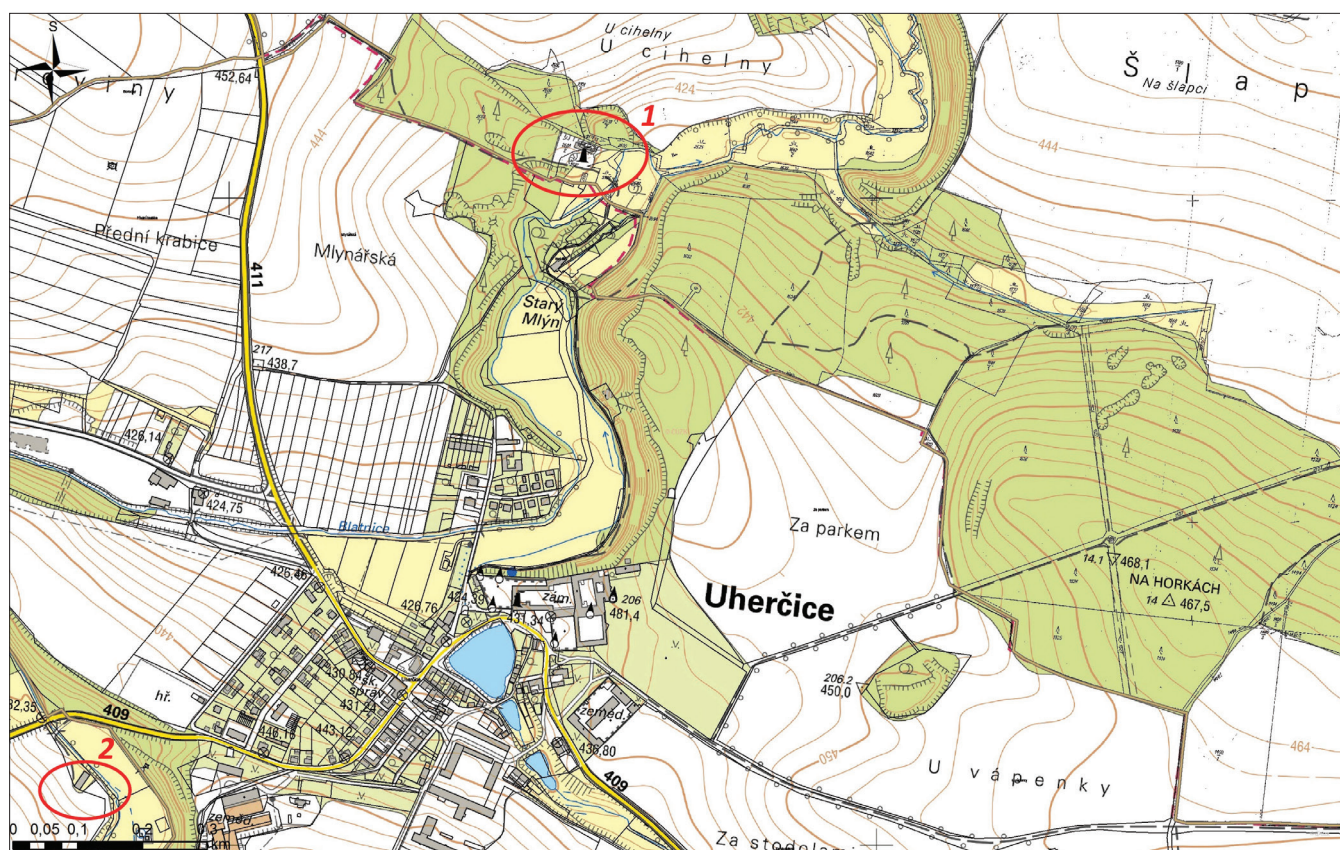
Obr. 1: Výřez indikační skici se zachycením tradiční panské cihelny v Uherčicích „Za sýpkou“ (MZA D9)

¹ Technologický účel ani podoba těchto desek není zcela jasný, snad se jedná o překlady topenišť nad rošty.

² Jednalo se o šikmou rampu s navijákem.

³ K tomu bylo třeba několik tisíc (7 375 roku 1895, 9 300 roku 1913) kusů destiček na sušení střešních tašek.

⁴ V MZA se dochoval historický plán z 19. století na drenážní práce v poloze „Schwarzbreiten“, dnes ve vidlici cest nad rybníkem Krotajch. MZA, F202, 330.

Obr. 2: Výřez státní mapy 1 : 10 000 odvozené. Pod číslem 1 – uherčická pec na katastru Korolup, pod číslem 2 – stará uherčická cihelna „Za sýpkou“ na katastru Vratěná

KLIKATÁ PEC

Investice do cihlářského podniku je možné dobře sledovat na účetnictví panské kanceláře, kdy v odpisech, narůstání hodnoty staveb a vybavení je možné postihnout akvizice nových technologií. Například roku 1931 činila hodnota budov Uherčické cihelny 88 942 korun a hodnota strojního a jiného vybavení 82 890 korun, zatímco o pět let dříve, v roce 1926, tedy před zavedením strojní výroby se jednalo o 92 668 korun na hodnotě budov a pouhých 810 korun na vybavení. Již roku 1927 však bylo vybavení ohodnoceno na 2595 korun a roku 1930 po vystavění nového strojního lisu vzrostla účetní hodnota vybavení cihelny ze 49 028 korun na 78 900 korun. Roku 1935 se v inventářích projevila akvizice lisu na cihly „JESTAV“, který je zmíněn ve vybavení zvláště v hodnotě 47 380 korun, zatímco zbylé vybavení cihelny bylo oceněno na 35 131 korun. Ve 40. letech přechází účetnictví do počtů v říšských markách.⁵ V roce 1941 měly budovy hodnotu 73 010 korun a strojní vybavení bylo počítáno za 49 940 korun. Stále ještě byly evidovány skladové zásoby v podobě 41 000 zdících cihel, 7 000 obloukových krytin a 3 000 střešních tašek. V následujícím inventáři z přelomu let 1943 a 1944 je již evidován jen majetek a budovy, zásoby již nebyly v cihelně žádné (MZA F202, 296). Můžeme uvažovat, že činnost cihelny byla ukončena v důsledku vládního nařízení č. 133/1942 Sb. o přizpůsobení průmyslu, obchodu a živností válečným poměrům.

Po té co byl roku 1930 postaven v cihelně strojní lis na cihly podle projektu První brněnské strojírny, bylo následně přistoupeno k modernizaci pece. Výroba střešních tašek však pokračovala nadále v ručním režimu. Cihlářskou pec vyprojektovala a vystavěla firma Jiřího Richtera z Teplic-Šanova. K novostavbě tzv. klikaté cihlářské pece byl připojen starší komín původní dvojkomorové sdružené cihelny, který byl však vyspraven a nastaven. Soustava klikaté pece byla o sedmi komorách. Pec byla kolaudována 19. 5. 1934.

Popis pece

Pec byla vystavěna v podstatě přesně dle dohledané plánové dokumentace, a to na obdélném půdoryse 15,9 x 12,35 metru. Mírný nesoulad vnějších rozměrů vůči dochované dokumentaci je způsoben ubíhajícím lícem obvodových zdí pece, kdy současné měření bylo provedeno v mírně větší výšce, zatímco plán představuje půdorys na bázi zdiva. Původní komín starší cihlářské pece byl ponechán těsně přistaven k západní stěně pece. V interiéru pece, resp. v jejích obvodových stěnách, bylo při podlaze sledováno osm otvorů, jimiž se odváděl kouř, ústících do centrálního sběrače, vedoucího pod úroveň podlahy pece do komína. Tuto situaci můžeme vyčíst pouze z dochované archivní dokumentace, ve skutečnosti nejsou trasy kouřovodů, až na jejich ústí patrné. Interiér pece je zasazen v obdélném půdoryse 12 x 8,5 metru. K tělesu nad centrálním sběračem kouře přiléhají severním směrem vedoucí

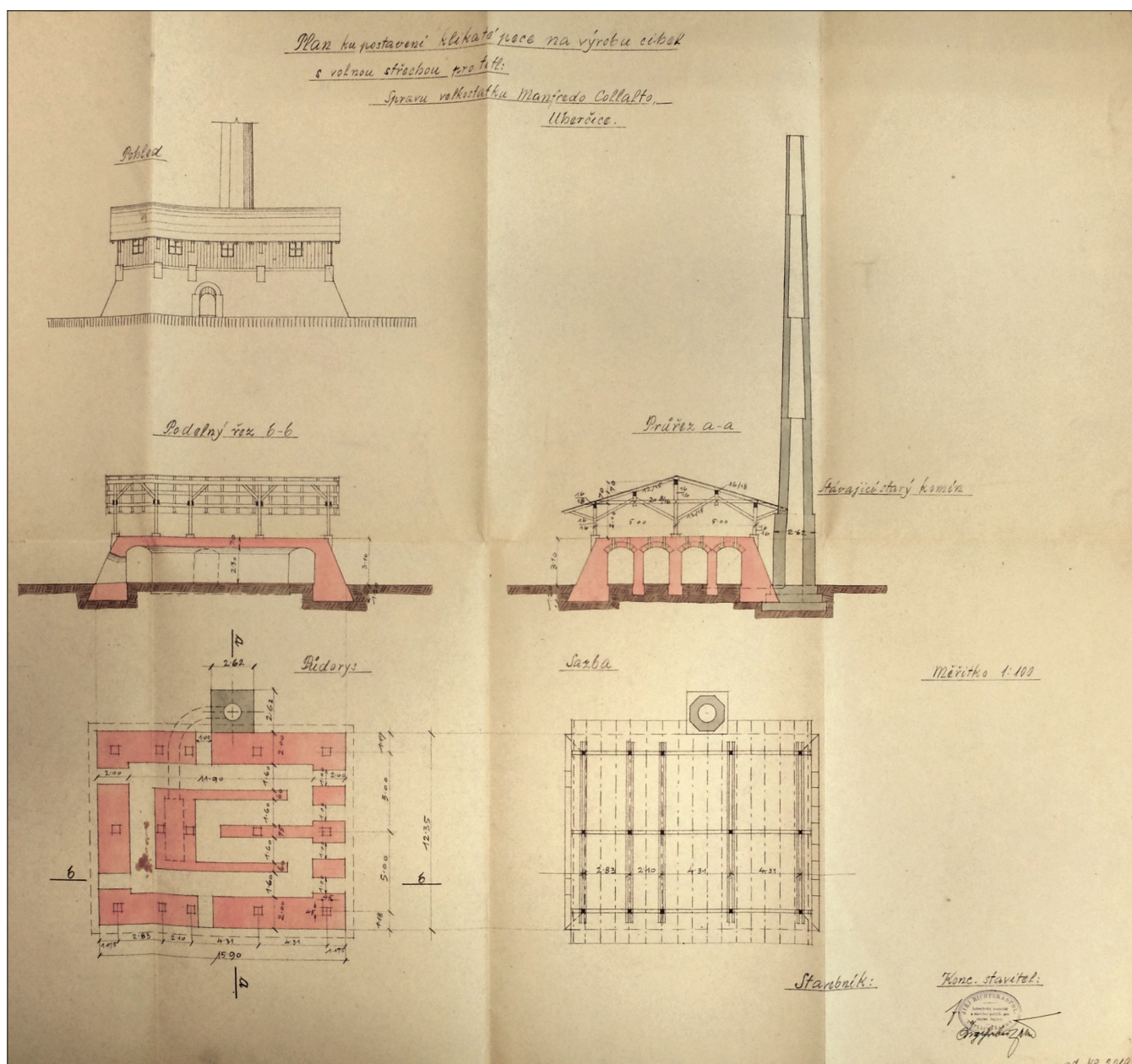
⁵ Přepočten v kurzu 1 : 10.

dvě příčky o mocnosti cca 65 cm, jedna o mocnosti cca 80 cm je pak vedena ze středu protilehlé severní stěny se čtyřmi navážecími otvory. V západní a východní stěně je shodně po jednom navážecím otvoru, v jižní stěně jsou pak umístěny dva navážecí otvory, každý vždy při vnějším okraji pece. Zatímco v interiéru jsou stěny svislé a tunely pece jsou klenuty segmentem valené klenby, vnější líc je vyzděn z ustupujícího cihelného zdiva. V navážecích otvorech je patrná v úseku při vnitřním líci spára oddělující vlastní plášť pece od vnitřní vestavby komor. Z interiéru je možné pozorovat čtyři dilatační spáry, které stabilizují pec při extrémních výkyvech teplot. Jedná se o dvě spáry vždy ve východní i západní stěně. Klenba pece je opatřena násypnými otvory pro topivo. Ty jsou čtvercového průřezu a na rozdíl od ostatního zdiva pece jsou vyzděny ze šamotových cihel. Na těchto cihlách je patrný kolek *LEDERER&NESSÉNYI FLORIDSDORF – WIEN*.

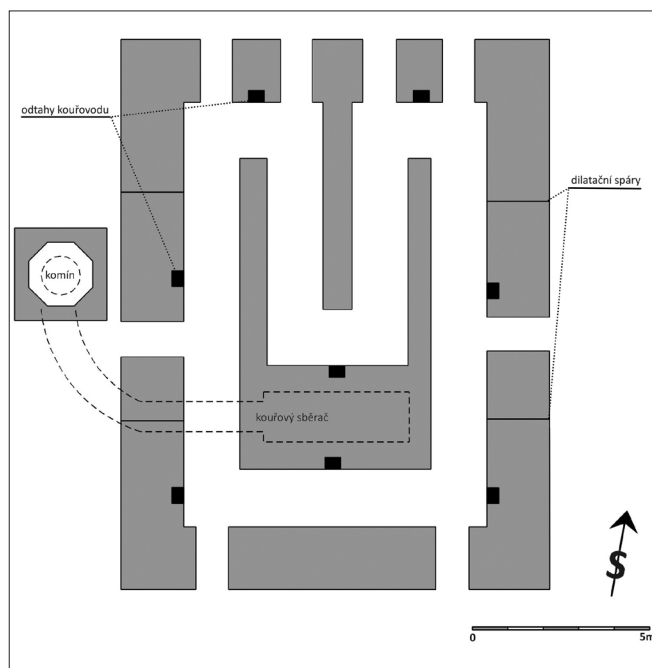
VYBAVENÍ CIHELNY

Pohon strojní cihelny zajišťoval dieselový motor o výkonu 20 koňských sil. Převody síly byly řešeny transmisemi. Patrně již roku 1930 byl do cihelny přikoupen lis na cihly „JESTAV“, který se záhy objevil i v inventářích podniku; o schválení jeho provozu bylo však požádáno až roku 1937 (SOKA OKÚ MB, 193/122).

V průběhu druhé světové války byla cihelna odstavena z provozu. Národní správě majetků knížete Collalto v Brtnici byl roku 1946 doručen dopis, který informoval o zájmu jistého pana Karla Netíka z Jemnice č. 614, bývalého zaměstnance cihelny v Jemnici, pronajmout si cihelnu. Pan Netík již v Jemnici nepracoval, jelikož, jak dopis sděluje, byl z jemnické cihelny vypovězen, *poněvadž se nechtěl stát členem určité politické strany*. Nutno říci, že u národní správy uherčického statku také neuspěl, i přesto že byl uznávaným odborníkem a v dopise byl vřele doporučen (MZA F202, 318/22).

Obr. 3: Plánová dokumentace pro výstavbu klikaté pece v uherčické panské cihelně (SOKA OKÚ MB, 193/105)

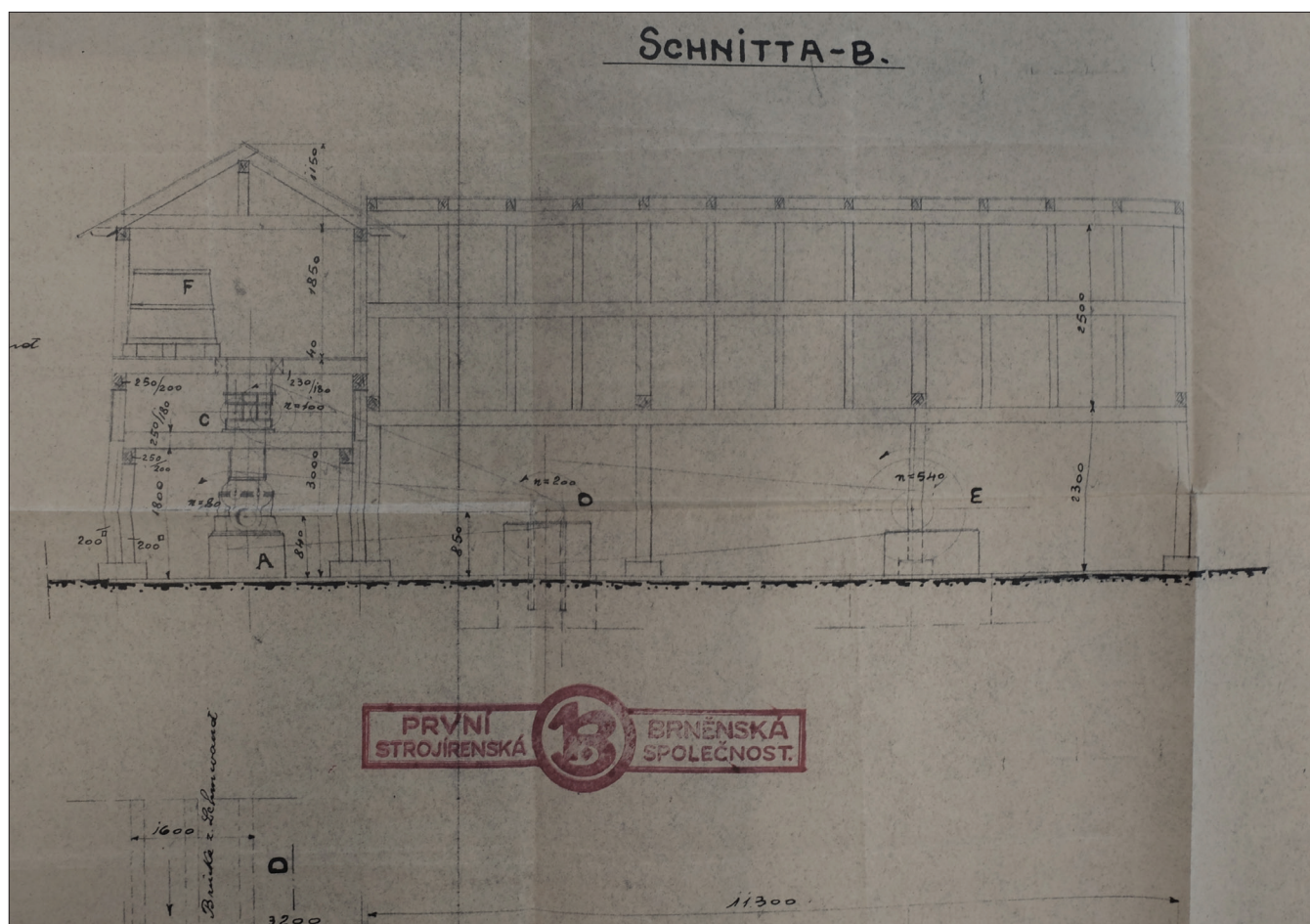

Obr. 4: Současné zaměření pozůstatků cihlářské pece

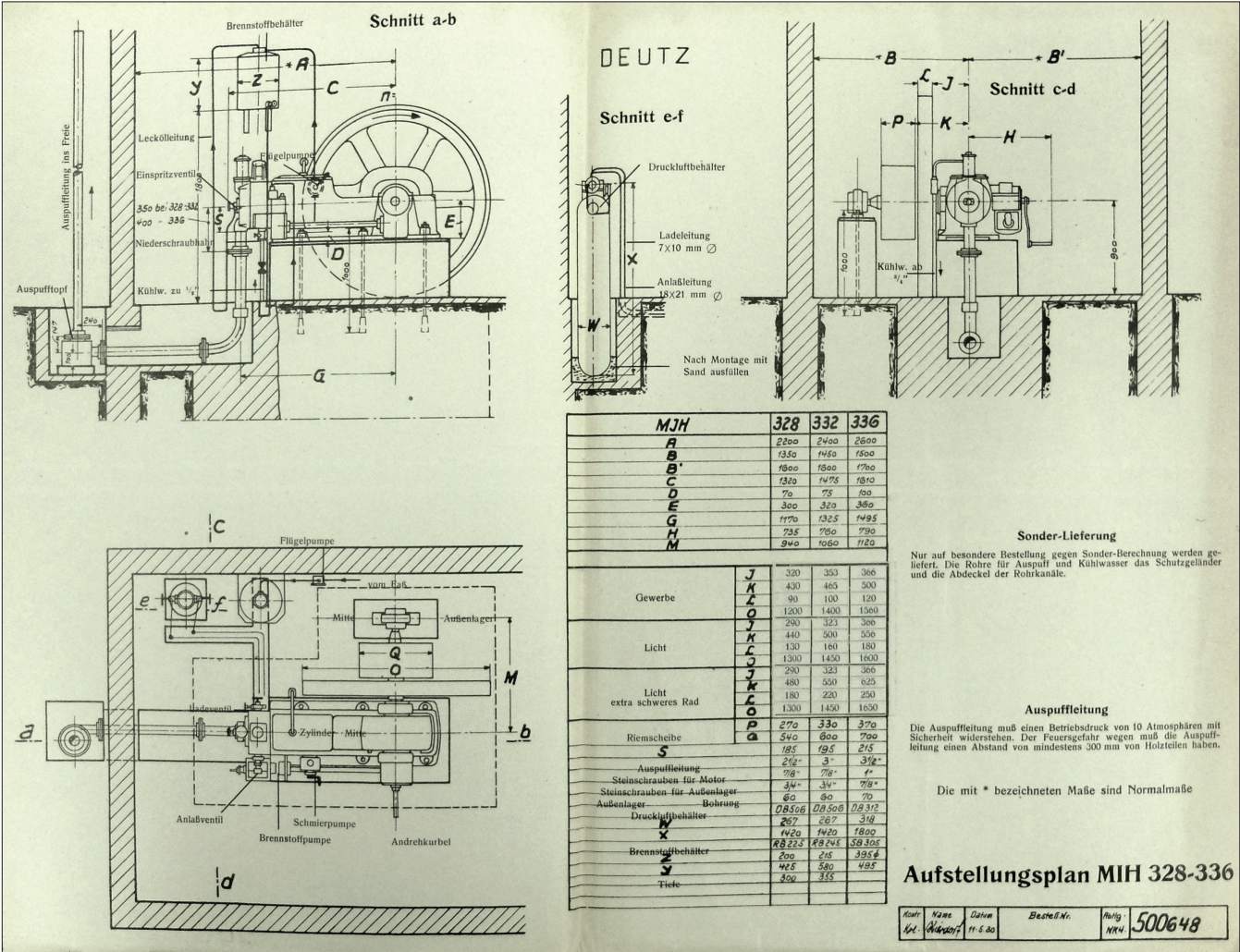
Namísto toho bylo cihelně nařízeno plnit hospodářské plány dle zadání dvouletky, tedy v roce 1948 za 3. a 4. kvartál dodávky 500 000 cihel, a taktéž i v roce 1949. I přes zajištěné dodávky uhlí a celkově provozuschopný podnik však musela správa velkostatku v červnu a posléze opakovaně i v srpnu a září 1948 oznámit na hospodářskou skupinu průmyslu kamene, zemin a keramiky do Prahy, že výroba v daném roce nebyla *pro naprostý nedostatek pracovních sil* vůbec zahájena (MZA F202, 318/54). I když se z nejbližšího okolí množily dotazy na možnost výroby a dodávky cihel, znamenal tento personální problém definitivní zánik uherčické cihelny.

ANALOGICKÉ SITUACE

Na území naší republiky byly klikaté pece obecně velmi málo rozšířeny. Jedna z pecí tohoto typu v cihelně ve Štítech byla památkově chráněna do 23. 7. 2016, kdy byla zbourána. Při studiu problematiky klikatých pecí lze zjistit, že ostatní známé případy tohoto typu cihlářských zařízení již také dávno zanikly, nebo se nacházejí v neutěšeném stavu. Na Moravě byla ještě klikatá pec Dannenbergova systému v Kvasicích, zbourána ale byla v 70. letech 20. století. Zbourána je také pec ve Žďarce u Skutče, částečně dochováno je torzo cihelny v Brínkově. Typologicky zcela shodný typ cihlářské pece, lišící se pouze v detailech půdorysného uspořádání se nachází u obce Drevníky v okrese Příbram. Co se týče stavu dochování je pec z Drevníků zhruba srovnatelná se stavem pece uherčického velkostatku.

Obr. 5: Plán pro přístavbu lisu v cihelně v Uherčicích: A cihlářský stroj, C válce na mělnění hlíny, D transmise, E dieslový motor Deutz o 18 KS, F káď na vodu, březen 1930 (SOKa OkÚ MB, 193/108)

Obr. 6: Plán pro instalaci dieselového motoru v cihelně v Uherčicích z roku 1930 (SOKA OKÚ MB, 193/112)

Obr. 7: Cihelně dodnes vévodí komín ze závěru 19. století.
Foto: P. Holub, 2020

Obr. 8: Interiér cihelny s násypnými otvory topiva. Foto: P. Holub, 2020

Obr. 9: Odtahový kanál kouřového sběrače. Foto: P. Holub, 2020

Obr. 10: Detail šamotových cihel na ústí násypného otvoru v klenbě pece. Foto: P. Holub, 2020

Obr. 11: Šamotové cihly firmy LEDERER&NESSÉNYI FLORIDS DORF – WIEN. Foto: P. Holub, 2020

Z výše uvedeného vyplývá, že na katastru Korolup se nachází technologické zařízení určené k pálení cihel vystavěné roku 1934. Na rozdíl od drtivé většiny cihlářských pecí na našem území se však jedná o ojedinělé řešení v podobě tzv. klikaté pece. Další srovnatelná pec se nachází ještě při obci Drevníky v okrese Příbram, ta je však zcela pohlcena hustou náletovou vegetací. Pro svoji jedinečnost – jednalo by se o jedinou klikatou cihlářskou pec prohlášenou u nás za kulturní památku – byl objekt navržen roku 2020 Národním památkovým ústavem, Územním odborným pracovištěm v Brně Ministerstvu kultury k prohlášení za kulturní památku. Za pomoc při tvorbě příspěvku ve věci konzultací a analogií děkuji panu Miroslavu Kaňkovi a velký dík patří také Mgr. Lence Šabatové za spolupráci při terénním výzkumu pece a upozornění na plánovou dokumentaci uloženou v Moravském zemském archivu.

PRAMENY

Moravský zemský archiv, Fond D9 Indikační skici, sign. MOR0550 18240 Vratěšín. Dostupné online: <https://www.mza.cz/indikac-niskici/index.php#show:MOR055018240>

Moravský zemský archiv, Fond F19 Ústřední správa Collaltů Brtnice, kniha 9941 Wirtschafts Inventarium.

Moravský zemský archiv, Fond F19 Ústřední správa Collaltů Brtnice, kniha 9966.

Moravský zemský archiv, Fond F19, Ústřední správa Collaltů Brtnice, kniha 9999, IV. Inventar des Kalk- und Ziegelofens für das Triennium 1910, 1911, 1912.

Moravský zemský archiv, Fond F19, Ústřední správa Collaltů Brtnice, kniha 9997, Inventar Band IV., Der Ziegelei bei der Klampfermühle, Des Kalkofens 1904/5/6.

Moravský zemský archiv, Fond F19, Ústřední správa Collaltů Brtnice, kniha 9998, Inventar des Kalk- und Ziegelofens für das Triennium 1907, 1908, 1909.

Moravský zemský archiv, Fond F19, Ústřední správa Collaltů Brtnice, kniha 10000, Inventar des Kalk- und Ziegelofens für das Triennium 1913, 1914, 1915.

Moravský zemský archiv, Fond F202 Velkostatek Uherčice, mapa 330.

Moravský zemský archiv, Fond F202, Velkostatek Uherčice, Karton 296, Národní správa, Správa velkostatku Uherčice u Jemnice, inventáře různé, 1927, 1930–1932, 1935–1936, 1940–1941, 1943–1944.

Moravský zemský archiv, F202 Velkostatek Uherčice, karton 318, fol. 22, 54.

Státní okresní archiv v Moravských Budějovicích, fond Okresní úřad Moravské Budějovice, karton 193, i. č. 354, fol. 105, 122, 125.

Seznam autorů

Mgr. Patrick Bárta
Archeologický ústav AV ČR, Brno
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
barta@arub.cz

Jindřich Figura
soukromý badatel
jf.jf@seznam.cz

Mgr. Michal Hlavica, Ph.D.
Archeologický ústav AV ČR, Brno
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
hlavica@arub.cz

Mgr. Petr Holub
Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště v Brně
náměstí Svobody 8, 601 54 Brno
holub.petr@npu.cz

Mgr. Matěj Kmošek, DiS.
Archeologický ústav AV ČR, Brno
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
kmošek@arub.cz

Mgr. Václav Kolařík
Archaia Brno z. ú.
Bezručova 15, 602 00 Brno
vkolarik@archaiabrno.cz

prof. PhDr. Václav Matoušek, CSc.
Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
U kříže 8, 158 00 Praha 5
vaclav.matousek@fhs.cuni.cz

David Merta
davmerta@seznam.cz

Mgr. Ondřej Merta
Technické muzeum v Brně
Purkyňova 105, 61200 Brno
merta@tmbrno.cz

Ing. Pavel Peška
Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie
Lesnická a dřevařská fakulta MENDELU
Zemědělská 3, 613 00 Brno
pavel.peska1996@gmail.com

PhDr. Rudolf Procházka, CSc.
Archeologický ústav AV ČR, Brno
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
prochazka@arub.cz

Mgr. Lenka Sedláčková, Ph.D.
Archaia Brno z. ú.
Bezručova 15, 602 00 Brno
lsedlackova@archaiabrno.cz

Mgr. Dominik Talla, Ph.D.
Institut für Mineralogie und Kristallographie
Fakultät für Geowissenschaften, Geographie und Astronomie
Universität Wien
Althanstraße 14 (UZA 2), A-1090 Wien
sutrar@volny.cz

PhDr. Jiří Woitsch, Ph.D.
Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
Na Florenci 3, 110 00, Praha 1
woitsch@eu.cas.cz